

Godina XI.

U ZAGREBU, 1. LISTOPADA 1889.

Broj 4.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

---

† Ivan Kukuljević Sakcinski.

Ivan Kukuljević rodio se je dne 29. svibnja 1816 u Varaždinu od oca Antuna i majke Antonije rodjene Labaševе. Otac mu Antun, kralj. savjetnik, iztaknuo se kao poslanik na ugarskom saboru u Požunu g. 1825—1836 i velikih županijskih spravištih u Zagrebu time, što je odvažno branio prava hrvatskoga naroda i svjetovao, da se uvede hrvatski jezik. Po narodnoj rieči »jabuka nepada daleko od stabla«, moglo se je slutiti, da će i njegov sin mladi Ivan nastojati, da nastupi težku, ali slavnu stazu, kojom mu je i vriedni otac koracao, a ta slutnja obistinila se posvema; jer on ne samo da je otca u svih vrlinah i kriepostih dostigao, nego ga rodoljubnima svojimi podhvati daleko pretekao.

Nauke toli niže, koli i više izučio je u Zagrebu, bivši kroz 8 godina u zagrebačkom plemićkom konviktu, dočim su mu roditelji obitavali na svom dobru u Tonimiru kraj Varaždinskih Toplica. God. 1833 izučiv nauke stupio je u c. kr. vojsku, pa je tu do godine 1840 služio u ugarskoj gardi u Beču, a odavle bi premješten u Italiju k ugarsko-slovačkoj regimenti u Bakonji kao nadporučnik. Kako se je upravo u ono doba počeo ponajviše buditi u našoj domovini narodni duh, a taj se duh silno i naših hrvatskih vojnika dojimao, nije krasna Italija za našega Ivana dovoljno čara i ljepote imala, a da si i on nezaželi približiti se krasnoj svojoj domovini i prihvatiti u narodno kolo tadanjih naših umnih pobornika, i tako umoli, da ga premjeste u koju graničarsku regimentu, ali mu želja nebi izpunjena, a on čvrste i odlučne volje mladić ne htjede više služiti, te izstupi godine 1842 iz c. kr. vojske i vrati se u svoj mili zavičaj, gdje dobi odmah službu začasnoga maloga sudca u županiji zagrebačkoj.

Godine 1845 izabran bi u varaždinskoj reštauraciji sa 534 glasa za kotarskoga sudca u županiji varaždinskoj, gdje ga odmah narod veoma zavoli radi njegove nepristranosti i podpune pravедnosti. G. 1848 pako postade zemaljskim arkivarom, ali kako je upravo ta godina najviše sudbinom Hrvatske odlučila, nije mogao niti Kukuljević ostati u svojoj službi zemaljskoga arkivara miran, pače kocka je pala, a on sa Gajem i A. Vranicanijem bili su prvi pozvani, da domovinu brane od neprijateljskih nasrtaja. U velikom bo ožujskom spravištu g. 1848 izabrana budu ta trojica u odbor; komu bi povjerena sreća i život Hrvata.

Prvi je bio posao tomu odboru dobiti našoj domovini čovjeka, koj bi svojom jakom desnicom mogao uzkolebane i uzrujane

* originalni dnevnik Rod mene

duhove umiriti. U tu svrhu udesi na 13. ožujka 1848 u dvorani ondašnjega zemaljskoga muzeja onu nezaboravnu skupštinu, u kojoj bi izabran za bana neumrli Josip Jelačić. Na taj izbor ponajviše je opeta uplivao Ivan Kukuljević svojom neobičnom rječitošću. Deputacija, sastojeća iz više stotina, koja je tu želju naroda nosila caru u Beč, vodio je naš Ivan uz Gaja i Vranicana.

Ako nikada, a to je sigurno god. 1848 trebalo, da se sve Slavenstvo što ga je bilo, što čvršće i uže složi, da uzmogne tako zajednički što krepije svaku neprijateljsku navalu odbiti, pa je to svojim bistrim duhom i Kukuljević odmah uvidio, s toga je on i bio prvi, koj je u proljeće g. 1848 u tadašnjih novina »Slavenskom Jugu« pozvao Slavenstvo, da se sastane na kongres u Prag, što bi i učinjeno.

Medjutim, poslije imenovanja Jelačićeva za bana, bivalo je sve to jasnije, da će medju Hrvati i Magjari samo mač odlučiti, s toga ode Ivan Kukuljević kao *narodni poslanik* u Karlovce, a odanle u Beograd k srbskomu knezu, da složi jednokrvnu braću, što mu i doista sretno za rukom podje, tako, da smo skoro zatim u svetom narodnom boju pod slavnom trobojnicom vidili junački vojevati i hrvatske i srbske sokolove. Jedva što se s toga puta u Zagreb vrati, izabran bi namjestnim predsjednikom odsjeka za prsvjetu kod banskoga vieća.

Iste g. 1848 izabran bi Kukuljević na zemaljski hrvatski sabor poslanikom varaždinske županije, a odavle poslan bi još sa druga tri skupštinara k ustavotvornom državnom saboru u Beč. Ali prijatelji mira i sloge nisu još svu nadu izgubili, nego su sve svoje sile napeli, nebi li kako zlokobni rat medju Magjari uklonili. Car Ferdinando, koj je najviše taj mir želio, naloži prejasnom nadvojvodi Ivanu, neka bi po što po to razdražene duhove umirio. Kod tako važnoga dogovora trebalo je s jedne i s druge strane ljudi mudrih i razboritih, štovanih i ljubljenih od svojih i tudjinaca, miroljubivih, ali i odvažnih i odličnih braniti svačije, a najviše interese svoga naroda. Naš Kukuljević, prem je u njem živa vatra domoljublja gorila, ipak je bio jedan od najtreznijih i najpromišljenijih osoba kod nas, pa s toga zapadne ga i ta zadaća, da podje u Beč na dogovore. Ali se dogovaranja skoro razbiju, a Jelačiću valjalo je mač iz korica izvuci na obranu narodnih svetinja. Sredstva ratna, kojimi je raspolagao, sastojala se samo u odanosti krajišnika i oduševljenosti celoga hrvatskoga naroda, trebalo je

pako novaca i pušaka. Ivan Kukuljević je bio, komu je ban povjerio svoje misli, te poslao k Radeckomu u Milan, odkuda donese on sto hiljada forinti i 7000 pušaka.

Pod konac godine 1849 poslan bi Kukuljević sa još tri druga u Peštu, da odanle donese naše zemaljske hrvatske novce i pisma, tičuća se Hrvatske, a već od davnih vremena ondje čuvana, pa je radi toga više puta onamo išao; isto tako bio je uz Ivana Mažuranića član i onoga hrv. poslanstva, što je u Beču nastojalo o potvrđenju zaključaka zemaljskoga sabora od god. 1848, ali to poslanstvo nije ništa opravilo.

Godine 1850 položio je Ivan Kukuljević čast, što ju je obnašao u carskom vieću i to s toga, jer se je počela tadašnja politika u Austriji kretati proti njegovim težnjam, pravcu i željam, te se od onda pa sve do godine 1861 bavio samo književnošću, dok ga te godine imenova Njeg. Veličanstvo velikim županom zagrebačke županije, od kada je takovim uzorno upravljao svojom županijom, a prekorigistno sudjelovao u svih hrvatskih saborih sve do sredine godine 1867.

Sbog velikih zasluga i obzirnosti, kojom je Kukuljević vodio poslove sebi povjerene županije, imenova ga Njegovo Veličanstvo god. 1866 privremeno namjestnikom banske časti. Pod konac godine 1867 stavljen bi pod vladavinom barunt Raucha, tadanjega banske časti namjestnika, u stanje mira uz toli neznatnu nagradu 33-godišnjega službovanja, da je bio prisiljen prodati na brzu ruku dvie svoje najmilije imovine, krasni naime Tonimir kod Varažd. Toplica i svoju velikim trudom i troškom sastavljenju jugoslavensku knjižnicu.

Kazali smo, da je Ivan *Kukuljević Sakcinski* bio živa vatra u narodnoj borbi, ali, da je bio ujedno neumorni mrav u hrvatskoj književnosti. O prvoj strani njegova života govorili smo do sada, a sada nam je dužnost i o drugoj na kratko nekoliko rieči kazati. Kako njegov život pada u ono doba, kada je valjalo hrvatski narod od dngoga mrtvila probuditi, naravska je posljedica, da su i njegove radnje na književnom polju zasiecale u one struke, kojimi se je najviše moglo na ćut i sviest narodnu djelovati, a to je kazalište. Osim nekih *ljubovnih pjesama* dakle, što ih je Kukuljević već god. 1837 spjevao, a dao u Danici štampati napisao je najprije junački igrokaz: »*Juran i Sofija*«, koji se je vrlo mnogo puti na zagrebačkom pozorištu uz najveće odobravanje prikazivao. Taj igrokaz

štampan je god. 1838 u Zagrebu, te predstavljan prvim hrvatskim komadom u Zagrebu i Sisku. Godine 1842 napisao historičnu ju-načku dramu: »*Stjepko Šubić*«, te ju dade 1843 štampati u Za-grebu, a od godine 1842 pa do 1847 štampala su mu se njegova »*Različita djela*« u 4 svezka, najjasniji dokaz njegove književne plodnosti. Ova se djela sastoje od pripovjedaka, kazališnih komada i pjesama i onih narodnih hrvatskih pjesama, što ih je sabrao u Hrvatskoj, Ugarskoj i Austriji, te su toliko omiljele, da su ih pre-vadjali na česki i njemački. Godine 1843 izdao je svojim troškom staro dubrovačku pjesmu: »*Trublja slovinska od Menčetića*«, zatim g. 1844: »*Malo zrcalo naroda slavjanskoga*«, oboje štampano kod dr. Lj. Gaja. Zatim opisao je historički »*pleme grofova Oršića*«, a nastojao je i nadgledao izdanje klasičnoga djela »*Iskrice*« neumrloga Nikole Tomasea.

Primakla se i godina 1848, kada je trebalo, da svi književ-nici što više svojim umom prionu uz narodni polet, da mu uzhit i smjelost što više uzpire i uzplamte, a tu se i opeta Kukuljević prvi našao, koji je sa izdanjem svojih političkih pjesama »*Slavjanka*« sa historičkimi razjasnjenji plam narodne svijesti pirio! Ali gdje se sablje zakrešu, prestanu se knjige pisati, tako se zbililo i kod nas godine 1848. Kukuljevića zaokupili su naši ljudi, da svojim izvan-rednim govorničkim darom pomogne izvojsčiti onu silnu borbu, što se je zametnula glede uvoda hrvatskoga jezika u javne urede, pak i sbilja bio je on prvi, koj je dne 2. svibnja 1843 na hrvatskom saboru znamenito slovo o tom prosborio, da se hrvatski jezik uvede mjesto mrtvoga latinskoga sabornim i uredovnim jezikom, a taj isti zahtjev opetovao je i novim govorom podkriepio 23. listopada 1847 na hrvatskom saboru, kad bi i doista uz bacanje cvieća, vie-naca i pjesama sa galerija saborskih i neopisivu oduševljenost gos-podja i gospode proglašen hrvatski jezik službenim.

Povukav se godine 1850 u privatani život, posvetio je sve svoje sile našoj književnosti, te stane svimi silami o tom nastojati, da Hrvate što više upozna sa njihovom slavnom prošlosti; a da se to čim laglje i u što potpunijoj mjeri postigne, sastavi neprestanim nastojanjem »*Društvo za jugoslavensku povjestnicu*«, gdje bi odmah u prvoj skupštini izabran predsjednikom tomu društvu i urednikom društvenoga časopisa »*Arkiva*«, što ga je XII svezaka pod njegovim besplatnim uredjivanjem a ponajviše i vlastitim izpunjivanjem izašlo. Da nije Kukuljević ništa drugo uradio, nego li samo to, što je

oživio povjestničko društvo i što se je toliko brinuo za našu povjest, moralo bi mu se ime uvijek zahvalno spominjati, ali on je još mnogo više, pače toliko učinio, da je punim pravom bivši izvrstni česki list »*Lumir*« jednom prilikom napisao o njemu, »da radi više, nego li neke akademije«. Za tih deset godina, t. j. od 1850 pak do 1861 godine izašlo je njegovim troškom i trudom ovih devetnaest knjiga i razprava: »*Vile*«. Prinesak k slavenskomu bajoslovju, u Zagrebu 1851; *Život Matije Langusa slikara slovenskog*, u Zagrebu 1852; *Život Jurja Julija Klovia slikara*, u Zagrebu 1854«; »*Diela Dominika Zlatarića*, u Zagrebu 1854«; »*Dogodjaji Medvedgrada*, u Zagrebu 1854«; »*Izvišće o putovanju po Dalmaciji u jeseni 1854*, u Zagrebu 1855«, (to isto njemački); »*Prvostolna crkva Zagrebačka*, opisana s gledišta povjesti, umjetnosti i starina, u Zagrebu 1856«; »*Stari pjesnici hrvatski*, 3 svezka, u Zagrebu 1856 do 1858«; »*Izvišće o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim*, u Zagrebu 1857«; »*Rukopisi hrvatski u knjižnici Ivana Kukuljevića Sakcinskoga*, u Zagrebu 1858«; »*Slovník umjetnika jugoslavenskíh*«, 5 svezaka, u Zagrebu od 1858—1860«; »*Putovanje po Bosni*, u Zagrebu 1858«; »*Kita cvieća spletena iz pjesama domaćih pjesnika*, u Zagrebu 1858«; »*Uspomena Andriji Kačiću*, u Zagrebu 1860«; »*Kroatisch-dalmatinische Künstler am Hofe des ung. Königs Mathias Korvinus*, Agram 1860«; »*Grad Varaždin*«; »*Glas hrvatsko-slovinski nekogega Fra otca u Sinju*, u Zagrebu 1860«; »*Bibliografija jugoslavenska*, I. dio, Hrvatska, u Zagrebu 1860«.

Pošto bi godine 1861 imenovan vrhovnim županom, nisu mu zvanični njegovi poslovi dopuštali toliko se baviti književnošću koliko do sada, nu on bi i od sada gotovo svaki časak, što bi mu opredieljen za odmor, posvetio knjizi, te je napisao i izdao od ono doba, bar približno sbrojeno, sliedeća djela: »*Kavanjina Jerolima, bogatstvo i ubožtvo*, u Zagrebu 1861«; »*Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, Zagrabiae* 1862«; »*Molitva hrvatskog rodoljuba*, u Zagrebu 1862«; »*Borba Mongola i Tatara u Hrvatskoj*, u Zagrebu 1863«; »*Monumenta Slavorum Meridionalium*, u Zagr. 1863«; »*Poturica*, drama u 4 čina, u Zagr. 1867«; »*Nekoliko političkih spisa*, u Zagr. 1867«; »*Jugoslavenska knjižnica*, u Zagr. 1867«; »*Leben südslavischer Künstler*, Agram 1868«; »*Der alte Verband und der neue Ausgleich Croatiens mit Ungarn*, Wien 1868«; »*Memoiren des Grafen Adam Oršić*, Agram 1869«; »*Pjesme Marka Marulića*, u Zagrebu 1869«; »*Neke gradine i gradovi u Hrvatskoj*, u Zagrebu, 3

svezka 1869—1870«; »*Die legitimen und historischen Rechte Croatiens und der Ausgleich mit Ungarn*, Wien 1871«; »*Putne uspomene iz Hrvatske, Dalmacije, Arbanije, Krfa i Italije*, u Zagr. 1873«; »*Pannonija rimska sa zemljovidom*, u Zagrebu 1873«; »*Borba Hrvata u tridesetoljetnom ratu*, u Zagr. 1874«; »*Književnici u Hrvatá* iz prve polovine XVII. vieka, u Zagr. 1869«; »*29. srpanj 1845*, historička crtica, u Zagr. 1870«; »*Povjestne pjesme*« sa 56 ilustracija, u Zagr. 1874«; »*Codex diplomaticus regni Croatiae*«, dvie knjige, u Zagrebu 1874. Osim tih knjiga napisao je još sila božja i manjih i većih članaka u pojedine periodičke časopise, kao što n. pr. »*Dva Slavena*« u *Leptiru* od god. 1859 (u njemačkom prevodu 1863); »*Grad Kalnik*« isto ondje, »*Grad Senj*« u *Leptiru* god. 1860; »*Crkva, kaptol i hospital sv. Jerolima u Rimu*, u *Leptiru* 1861; »*Opatija* bl. D. M. u *Topuskom*, u *Književniku* 1864; »*Okić i Samoborgrad*, u »*Drago-ljubu*« 1864, zatim u »*Viencu*«, »*Jugosl. Novinah*«, »*Obzoru*«, »*Pozoru*«, »*Zatočniku*«, »*Narodnih Novinah*«, »*Domobranu*«, »*Naše gore listu*« itd. itd.

Od inih njegovih djela osobito su spomena vriedne razprave: »*Pannonija rimska*« u 23. knjizi »*Rada*« »*Hrvati za nasljednogu rata*« u 38. knjizi »*Rada*«, »*Marko Marulić i njegov viek*« u I. knjizi »*Starih pisaca*«, »*Prvojenčani vladaoći Bugara, Hrvata i Srba i njihove krunce*«, u 57., 58. i 59. knjizi »*Rada*«, »*Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana u Hrvatskoj*« u 81. i 82. knjizi »*Rada*«, »*Znameniti Hrvati*«, izdanje »*Matice Hrvatske*«, *razprava ob odnešenih arhivalijah* u posebnoj brošuri itd. itd.

Upravo sada tiska se u dioničkoj tiskari najnovije Kukuljevićevo djelo, naime zanimljiva *sbirka napisa na sredovječnih spomenicah po Hrvatskoj i Slavoniji*.

Kako je pokojnik bio sve do pred samu smrt svježa duha i maran za književni rad, dokazuje nam baš njegova briga oko ove najnovije mu knjige, koja je doštampana već do 800 napisa. Još tri dana pred smrt piše vlastitom rukom poslovdji dioničke tiskare. g. M. Maraviću: »*Velecijeni gospodine! Pošto sam teško obolio, te već 9 dana u krevetu ležim, to vam nemogu poslati korekturu ni rukopis. Ako je od mojih »Regestah« štogod složeno, molim vas pošaljite mi ako i korekturni odtisak, jer jedva čekam na nj, pošto mi to djelo sve po glavi hoda. U Puhakoveu, 29. srpnja 1889.*

Njegove zasluge na književnom polju cienes se posvuda i daleko izvan medja naše domovine; tako u. p. odlikovalo ga Njeg

Veličanstvo ruski car Aleksander II. prilikom tisućgodišnjeg ob-
stanka carevine ruske g. 1861 uz Palackoga i Purkinja, najvećim
civilnim redom sv. Vladimira, jugosl. akademija imenova ga svojim
počastnim članom, Matica hrvatska svojim predsjednikom, društvo
za sjeverne starine u Kodanju i Danskoj izabralo ga dopisujućim
članom, isto tako i c. ruska akademija u Petrogradu, c. kr. aka-
demija nauka u Krakovu, akademija Kvirita u Rimu, kr. magjarska
akademija znanosti u Pešti, arkeologičko društvo u Moskvi, društvo
za povjest u Kranjskoj i Koruškoj, učeno društvo u Beogradu,
sveučilište u Harkovu, Matica Slovačka, zbor akademičke mladeži
u Pragu, Sokol u Ljubljani, c. kr. geologičko društvo u Beču.
Naši pako gradovi Zagreb i Osiek izabrali su ga svojim začastnim
gradjanom.

Umrie 1. kolovoza t. g. na svojem dobru u Puhakoveu u Za-
gorju, a bje donesen u Zagreb i pokopan na sveobćem groblju uz
ilirske spisatelje na odličnom mjestu. Hrvatsko arkeologičko društvo
osobito ga oplakuje, što mu bjaše već od g. 1879 vriednim pred-
sjednikom. Slava mu i viečna pamet!

1889. VIII 1

1816. V. 29

star 73 2 maj 2 dana

Crtice iz moga putovanja po južnoj strani gornje Krajine ili gospićko-otočke pukovnije.

Preko Rieke i Senja prodjoh upravno u Jablanac, gdje paro-
brodarska postaja i za Stinicu.

Stinica.

U prednja doba izkopalo se je desno, kako se ulize u luku,
ne mali broj rimskih okrugljastih kamenitih urna sa velikim za-
klopcem isto od kamena, a u njih su se našle kosti izgorielih tje-
lesa i razni predmeti bakreni, kosteni i zlatni; te su njekeji došli
i u naš muzej i u sbirku senjske gimnazije, a daleko više žalibože
u tuđji sviet. Pokušao sam kopati na dva mjesta, ali bez uspjeha.
Čini se, da je sve naokolo, gdje je staro groblje ležalo, razrovano
i iztraženo bilo od onih, koji su ondje mnogoput blago tražili.
Povećim sgradjevinam nema traga van zemlje. Ovdje je po svoj
prilici ležala Pliniuseva *Ortoplinia* (Ortoplima), po Ptolemaeusu
Ὀρτοπλα, a po Ravenatu *Ospela* (V. Viestnik 1885 str. 47.).